

Landslægeembedet

Landslægeembedets vejledning nr. 4/2022 om brug af delegation af forbeholdt sundhedsfaglig virksomhed

Til læger, sundhedsplejersker, sygeplejersker, jordemødre m.m.

Udgivet den 06. 09 2022

Delegation af forbeholdt sundhedsfaglig virksomhed

Denne vejledning beskriver hvilke principper, der ligger til grund for at videregive ansvar for varetagelse af sundhedsfaglige opgaver (delegation). Vejledningen knytter sig til anordning for Grønland om ikraftsættelse af udøvelse af lægegerning (Anordning nr. 860 af 18. december 1991), herefter benævnt lægeloven. Der er endvidere taget udgangspunkt i dansk lovgivning på området.

Det er væsentligt for patientsikkerheden, at sundhedsfaglige opgaver i og udenfor Sundhedsvæsenet varetages inden for klare rammer og med en tydelig ansvarsplacering. Vejledningen har til hensigt at præcisere, hvordan en læge i forbindelse med delegation af opgaver inden for sit forbeholdte virksomhedsområde skal leve op til kravet om at udvise omhu og samvittighedsfuldhed (lægelovens kapitel 2, § 6, stk. 1). I vejledningen redegøres endvidere for de krav, som stilles til de personer, der får delegeret opgaver inden for et forbeholdt virksomhedsområde.

Vejledningen skal understøtte mulighederne for fleksibilitet og hensigtsmæssig overdragelse af sundhedsfaglige opgaver i sundhedsvæsenet samt på institutioner og virksomheder udenfor Sundhedsvæsenet. Udøvelse af sundhedsfaglig virksomhed på alderdomshjem og andre institutioner, i kommunalt eller privat regi er som i Sundhedsvæsenet underlagt principperne i denne vejledning om brug af delegation.

Når delegation foregår ud fra principperne i vejledningen, vil det medvirke til en øget patientsikkerhed i forbindelse med opgaveoverdragelse mellem sundhedsprofessionelle samt på tværs af sundhedsenheder (Sygehuse, sundhedscentre,

bygdekonsultationer mv.) og sektorer (private virksomheder, alderdomshjem og andre kommunale institutioner). Vejledningen har som mål at skabe klarhed om benyttelse af medhjælp og kommer i et vist omfang med anvisning på, hvordan delegation af forbeholdte virksomhedsområder i praksis kan foregå – herunder hvordan delegation på forsvarlig vis kan finde sted over sektorer og geografiske afstande.

Det skal præciseres, at der i relation til vejledningen bruges terminologien ”medhjælp” til at beskrive forholdet imellem den person, som delegerer, forbeholdt sundhedsfaglig virksomhed og den person, som udfører denne virksomhed. Der er ikke nødvendigvis tale om et ansættelsesretsligt underordningsforhold, men et forhold, hvor der er en tydelig ansvarsplacering. Den øverste ledelse har ansvaret for at sikre, at varetagelsen af delegeret sundhedsfaglig virksomhed sker i overensstemmelse med principperne i dette dokument på alle de enheder, hvor der udføres sundhedsfaglig virksomhed, som er placeret under deres ansvarsområde.

Formål

Formålet med denne vejledning er:

- At skabe en entydig begrebsafklaring af delegation.
- Beskrive rammer og principper, der ligger til grund for delegation.
- Tydeliggøre ansvarsplacering vedrørende delegation af sundhedsfaglig virksomhed.

Autoriserede sundhedsprofessionelle

Autoriserede sundhedsprofessionelle har ret til at betegne sig som udøver af en bestemt sundhedsfaglig virksomhed. Formålet med autorisation er at sikre, at kvalificerede personer varetager sundhedsfaglige opgaver. I autorisationslovgivningen for alle sundhedsprofessionelle grupper fremgår det, at

enhver autoriseret læge eller anden sundhedsprofessionel har pligt til at udvise omhu og samvittighedsfuldhed ved udøvelsen af sin sundhedsfaglige virksomhed.

For nogle grupper af autoriserede sundhedsprofessionelle er det i autorisationslovgivningen fastsat, at en del af det pågældende virksomhedsområde er forbeholdt sundhedsfaglig virksomhed. Det vil sige, at denne nærmere definerede form for sundhedsfaglig virksomhed ikke selvstændigt må udøves af personer uden den pågældende autorisation. I medfør af anordningen (lægelovens kapitel 1, § 1 og § 2) kan en person opnå autorisation og har ret til at udføre lægegerning efter bestået lægevidenskabelig embedseksamen. Forbeholdt sundhedsfaglig virksomhed vedrører i dette dokument kun læger, der har ret til at anvende denne titel og udøve en bestemt sundhedsfaglig virksomhed, som er forbeholdt denne titel. Det skal dog nævnes, at jordemødre og tandlæger har nogle afgrænsede forbeholdte virksomhedsområder, hvor varetagelsen ikke beror på delegation fra en læge.

Delegation af forbeholdt sundhedsfaglig virksomhed

Der er tale om delegation af forbeholdt sundhedsfaglig virksomhed, når en autoriseret sundhedsprofessionel med et forbeholdt sundhedsfagligt virksomhedsområde (læge) overdrager udførelse af opgaver indenfor sit forbeholdte virksomhedsområde til en person (medhjælp), som ikke har autorisation som læge. I denne henseende kan medhjælpen være fra andre sundhedsprofessionelle grupper eller være ufaglært.

Det er ikke nogen forudsætning at lægen, som delegerer opgaven, selv er fysisk til stede, men der er et krav om, at den ansvarlige læge sikrer, at opgaven varetages sikkert og forsvarligt med en tydelig ansvarsplacering. For så vidt mulig skal delegationen være skriftligt dokumenteret, når:

- Delegationen er af længere varighed.
- Delegationen berører flere personer som skal udføre forskellige handlinger.
- Delegationen er kompliceret, og modtageren derfor vil kunne have svært ved at overskue delegationens indhold eller omfang.

Delegation af opgaver kan ske fra sundhedsenhed til sundhedsenhed, på tværs af sektorer og over geografiske afstande, så længe principperne for delegation følges. Delegation af

opgaver kræver, at kompetencerne hos den, som får delegeret opgaven (medhjælp) er afstemt med opgavens karakter - og at instruktion og assistance i forhold til opgaven er tilgængelig ved tilstedeværelse af en ansvarshavende læge eller via telemedicinsk direkte kontakt mellem den ansvarlige læge og den, som har fået delegeret opgaven.

Der er dog ikke tale om delegation når:

- En autoriseret sundhedsprofessionel oplærer en anden autoriseret sundhedsprofessionel.
- En autoriseret sundhedsprofessionel instruerer en patient eller pårørende i at udføre en egen behandling.
- En medhjælp yder praktisk assistance til en allerede ordineret behandling. Eksempelvis åbne en pilleæske for en patient.

I denne vejledning anvendes nogle overordnede typer af delegation; konkret delegation, rammedelegation, videredelegation og opgavedeling, som beskrives i det følgende.

Konkret delegation

Den ansvarlige læge delegerer til en medhjælp i et konkret tilfælde i forhold til en specifik patient at udføre en eller flere opgaver indenfor sit forbeholdte virksomhedsområde. Dette sker ofte i sygehusregi, hvor en læge beder en medhjælp (plejepersonale eller sygeplejerske) om, at give en specifik patient ordineret medicin, tage en blodprøve, anlægge venflon mv.

Rammedelegation

Den ansvarlige læge delegerer til en medhjælp inden for en forud fastsat ramme selv at vurdere behovet for behandling og gennemførelse heraf. Lægen har ansvar for, at det tydeligt fremgår, at behandlingen skal udføres efter en fast skriftlig retningslinje. Samtidig skal den ansvarlige læge sikre sig, at de personer, som opgaven delegeres til, selv mener sig kompetente til at udføre opgaven og har de fornødne kompetencer til at tage ansvar for opgaven.

Denne form for delegation er særlig væsentlig at være opmærksom på i forhold til institutioner og virksomheder samt byer og bygder, som ikke har en fast læge ansat, men hvor den sundhedsfaglige virksomhed beror på delegation fra en læge, som ikke er fysisk til stede. Det er vigtigt, at rammen for delegation af virksomhedsområdet er utvetydigt defineret, og for så vidt mulig skriftligt dokumenteret, hvor det er tydeligt hvilken læge, der har ansvar for det

delegerede område. Ved udskiftning af de læger, som er ansvarlig for rammedelegationen samt de medhjælpere, som har fået delegeret opgaven, er det vigtigt, at også nye medarbejdere er bevidste om ansvarsfordeling og rammen for delegationen. Der skelnes mellem tre forskellige former for rammedelegation:

1. Rammedelegation til behandling af den enkelte patient
2. Rammedelegation til behandling af en defineret patientgruppe
3. Rammedelegation til en defineret sundhedsfaglig gruppe

1. Rammedelegation til behandling af den enkelte patient

Der kan foretages rammedelegation af forbeholdt virksomhed i forhold til behandling af en specifik patient. Det kan ske i situationer, hvor lægen forud for delegationen har taget stilling til delegationen i det konkrete tilfælde, som kun gør sig gældende for denne specifikke patient. Lægen har således på forhånd taget stilling til behandlingen af patienten, men delegerer derefter til en anden at varetage behandlingen af patienten.

Lægen skal tage stilling til hver enkelt patient og sikre, at ordinationen er indført i patientens journal.

2. Rammedelegation til behandling af en defineret patientgruppe

Rammedelegation kan også målrettes behandling af en veldefineret patientgruppe, uden lægen forinden nødvendigvis har taget stilling til om eller hvornår, behandlingen iværksættes i forhold til de enkelte patienter. Eksempler på rammedelegation til behandling af en defineret patientgruppe kan være relevant i forbindelse med vaccination af en bestemt gruppe patienter eller behandling af almindeligt forekommende skader.

3. Rammedelegation til en defineret sundhedsfaglig gruppe

I visse situationer kan en læge delegerer til en bestemt sundhedsprofessionel gruppe at iværksætte sundhedsfaglig virksomhed uden, at lægen har taget stilling til, at den skal iværksættes over for specifikke patienter. Det skal fremgå i veldefinerede skriftlige retningslinjer, inden for hvilken ramme den sundhedsfaglige virksomhed må udføres af andre sundhedsprofessionelle på egen hånd. Et eksempel på rammedelegation til en bestemt sundhedsfaglig gruppe er

fysioterapeuter, der har fået en rammedelegation til at vurdere og mobilisere patienter i standardforløb efter en knæalloplastikoperation.

Selvom varetagelsen af selve behandlingen indenfor den forudbestemte ramme, er delegeret til anden sundhedsprofessionel gruppe, som har kompetencer til at varetage opgaven, påhviler behandlingsansvaret ved rammedelegation stadig den ansvarlige læge.

Videre delegation

Der er tale om en videre delegation, når en medhjælp overdrager udførelse af delegeret forbeholdt sundhedsfaglig virksomhed til en anden person. Ved videre delegation skal medhjælpen sikre sig, at den person, som opgaven overdrages til, er kompetent til at udføre opgaven. Medhjælpen er ansvarlig for at videregive den relevante instruktion om opgavens udførelse.

I vurderingen af hvorvidt videre delegation af forbeholdt virksomhed er forsvarlig, skal blandt andet de organisatoriske forhold tages i betragtning. En læge kan ved delegation af forbeholdt sundhedsfaglig virksomhed beslutte og overfor medhjælpen tilkendegive, at videre delegationen ikke må finde sted. Såfremt lægen ikke tilkendegiver overfor medhjælpen, at den pågældende ikke må videre delegerer opgaven til andre personer, svarer det til, at lægen har vurderet, at videre delegation er fagligt forsvarligt og kan finde sted.

Opgaver, som generelt ikke må videre delegeres, skal så vidt muligt fremgå af entydige skriftlige retningslinjer. Det er regions- og områdeledelsens ansvar, at disse skriftlige retningslinjer udarbejdes - og at der er vished omkring, hvem ansvaret falder tilbage på ved videre delegation.

Videre delegation forekommer almindeligvis i forbindelse med medicingivning, hvor det er ledelsens ansvar, at medhjælpen er kompetent til at varetage almindelig medicin håndtering.

Opgavedeling

Opgavedeling er fordeling af opgaver, som ikke er delegeret fra lægen. Opgavedeling kan være i forbindelse med fordeling af opgaver, der ikke er forbeholdt sundhedsfaglig virksomhed, og som derfor ikke er lægens opgave at delegerer. Dette kan eksempelvis være praktiske opgaver eller pleje- og omsorgsopgaver, som naturligt hører under plejepersonale, diætister, terapeuter mv.

Ansvar i forbindelse med delegerede opgaver

For at tilgodese patientsikkerheden ved patientbehandling påhviler der de involverede et ansvar ved delegation. I det følgende beskrives derfor ansvarsforhold for ledelsen, for lægen, der delegerer sundhedsfaglig virksomhed og for medhjælpen, der påtager sig at udføre den delegerede opgave.

Ledelsens ansvar

I Sundhedsvæsenet er det sundhedsledelsen, der har det overordnede ansvar for en arbejdstilrettelæggelse, der tilgodeser patientsikkerheden. I andre virksomheder eller institutioner er det tilsvarende den øverste ledelse, der har det overordnede ansvar. Den øverste ledelse skal dermed sikre sig, at sundhedsfaglige opgaver udføres af personer med de nødvendige uddannelsesmæssige kvalifikationer, og at de er baseret på delegation fra en læge, som har det konkrete ansvar uanset, om de delegerede opgaver ligger i eller udenfor Sundhedsvæsenet.

Det er ledelsens ansvar, at delegation fra alle læger til medhjælp foregår, som beskrevet i denne vejledning, og at alle læger er bekendte med reglerne og ansvaret i forbindelse med delegation. Dette inkluderer, at referenceforhold, kommunikationsveje og procedurer for delegation og vurdering af medhjælperes kompetencer er tydelige – også selvom den delegerede virksomhed ligger uden for Sundhedsvæsenet.

Det er ledelsens ansvar at sikre, at der foreligger skriftlige retningslinjer i forbindelse med rammedelegation, hvor det faglige ansvar, de konkrete opgaver og rammen for delegationen er tydeligt beskrevet. Ledelsen har desuden ansvar for at sikre, at personalet er kvalificeret til de arbejdsopgaver, de skal udføre, og at de bliver instrueret og oplært i de relevante arbejdsopgaver. Det er endvidere ledelsens ansvar at sikre, at der føres relevant tilsyn med udførelsen heraf.

Lægens ansvar

Lægen kan delegerer en opgave inden for sit forbeholdte virksomhedsområde til både autoriserede sundhedsprofessionelle og andre personer, men skal sikre sig, at medhjælpen har de rette kompetencer og føler sig tryk ved at varetage opgaven.

Lægen skal sikre sig, at medhjælpen har fået entydig instruktion i at udføre den delegerede

forbeholdte sundhedsfaglige virksomhed, og at medhjælpen har forstået instruktionen.

Medhjælpen skal gøres bekendt med selve udførelsen af opgaven og skal instrueres i at kunne behandle eventuelle komplikationer, herunder gøres bekendt med hvornår, der skal tilkaldes relevant hjælp. Det skal endvidere fremgå af instruktionen, hvor langt delegationen rækker, så der er en veldefineret og afgrænset ramme for delegationen.

Lægen skal i fornødent omfang føre tilsyn med den person, den pågældende delegerer forbeholdt sundhedsfaglig virksomhed til. Omfanget af tilsynet vil bero på en konkret vurdering, som afhænger af den delegerede opgaves karakter, samt af medhjælperens reelle og formelle kompetencer i relation til den konkrete opgave.

Jo flere patientsikkerhedsmæssige risici, der er knyttet til opgavens udførelse, jo mere tilsyn skal der føres med udførelsen af opgaven. Der skal også føres et mere indgående tilsyn med udførelsen af en opgave, hvis opgaven er uvant for medhjælpen, herunder hvis medhjælpen ikke via sin uddannelse er kvalificeret og oplært i at udføre opgaven eller ikke er tryk ved udførelsen af opgaven.

Når en læge delegerer en opgave til en medhjælp, skal det skriftligt dokumenteres at udførelsen af opgaven er overdraget til en anden person eller sundhedsprofessionel gruppe - ved rammedelegation i form af tydelige og let tilgængelige skriftlige retningslinjer og ved konkret delegation skal det anføres i patientens journal.

Medhjælperens ansvar

En person, der har fået delegeret et forbeholdt virksomhedsområde, er ansvarlig for at udføre opgaven efter instruktion og gældende retningslinjer for opgaven.

Når en medhjælp, der har fået delegeret en opgave, følger instruktionen og/eller gældende retningslinjer for opgaven, vil ansvaret for udførelsen af opgaven påhvile den ansvarlige læge eller den autoriserede sundhedsprofessionelle, som har videredelegeret opgaven, hvad enten det drejer sig om konkret delegation, rammedelegation eller videredelegation.

Hvis medhjælpen ikke følger instruktionen og/eller gældende retningslinjer, vil pågældende selv have ansvaret for opgavens udførelse. Det samme gør sig som udgangspunkt gældende for dokumentation af delegeret sundhedsfaglig

virksomhed. Alle sundhedsprofessionelle, der udfører sundhedsfaglig virksomhed, vil ved fejl eller klager kunne gøres fuldt ansvarlige for egen praksis. Medhjælpen er ansvarlig for at frasige sig en opgave, som den pågældende ikke ser sig i stand til at udføre eller er tryk ved at udføre forsvarligt.

Elever og studerende

Elever og studerende arbejder efter de beskrevne praktik- og læringsmål i gældende bekendtgørelser. Der gælder samme regler for delegation til elever og studerende, som for delegation til det faste personale. En delegation vil altid være med baggrund i en individuel vurdering.

Opgaver som ikke kan delegeres

Så længe det sikres, at en medhjælp har de adækvate kompetencer til at varetage en opgave indenfor et forbeholdt sundhedsfagligt virksomhedsområde, og lægen tager ansvar herfor, kan alle former for sundhedsfaglig virksomhed som udgangspunkt delegeres til anden person.

Der er dog følgende undtagelser:

- Erklæringer til offentlig brug og udfærdigelse af dødsattester.
- Ligsyn (afgørelse af dødens indtræden, dødsårsag samt døds måde) skal så vidt muligt foretages af en læge, men kan i visse situationer, hvor der ikke er en læge til stede,

delegeres til to af regionlægen bemyndigede personer (Anordning om i ikrafttræden for Grønland af lov om ligsyn nr. 533 af 6. september 1988, § 2, stk. 2 og stk. 3).

- Afgørelse af dødens indtræden på baggrund af hjernedøds kriteriet kan dog ikke delegeres, og to læger skal medvirke.
- Læger ikke delegeres til andre at træffe beslutninger om tvangsforanstaltninger i psykiatrien.

Klage og tilsynsforhold

Hvis en læge udviser manglende omhu og samvittighedsfuldhed ved benyttelse af medhjælp kan det i tilfælde af en klage give anledning til kritik fra Styrelsen for Patientklager. Grovere eller gentagen forsømmelse eller skødesløshed ved benyttelse af medhjælp kan straffes. Ligeledes kan personen, som har fået delegeret opgaven blive stillet til ansvar og straffet, hvis denne ikke har udvist omhu og samvittighedsfuldhed i udførelsen og videredelegation af opgaven.

Hvis det vurderes, at en person ikke har fået delegeret en opgave og dermed ikke fungerer som medhjælp, men på eget initiativ har udført en opgave indenfor et forbeholdt virksomhedsområde, kan pågældende blive straffet (lægelovens kapitel 6, § 23 og § 24).

Landslægeembedet, den 6. september 2022
Henrik L. Hansen/Louise L. Faber

Landslægeembedet, Box 120, 3900 Nuuk
Telefon: 34 51 92, E-mail: nun@nanoq.gl